

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Česko-lichtenštejnská komise historiků
The Czech-Liechtenstein Commission of Historians

KATEŘINA DUFKOVÁ

Peter GEIGER – Tomáš KNOZ – Eliška FUČÍKOVÁ
– Ondřej HORÁK – Catherine HOREL – Johann KRÄFTNER
– Thomas WINKELBAUER – Jan ŽUPANIČ

Česko-lichtenštejnské vztahy v dějinách a v současnosti.
Souborná zpráva Česko-lichtenštejnské komise historiků
(= Disputationes Moravicae, sv. 5)

Brno, Matice moravská 2014, 243 s., ISBN 978-80-87709-05-4.

Na konci roku 2013 ukončila svoji činnost Česko-lichtenštejnská komise historiků a v následujícím roce vyšla útlá publikace shrnující její činnost. Komise byla ustavena na základě „Memoranda o porozumění“, které podepsali ministři zahraničí obou zemí roku 2010. Komise byla vytvořena s cílem vnést více světla do událostí nedávných, ale i vzdálenějších dějin obou států a knížecího domu. Bylo to totiž především dědictví první poloviny 20. století, které stálo v cestě vzájemné komunikaci a spolupráci České republiky a Lichtenštejnska.

Hlavní ideou komise bylo soustředit badatele z obou stran a vytvořit platformu, v rámci které bude možné konfrontovat rozdílné interpretace dějinných procesů, různé přístupy, tradice, zkušenosti i metodologická východiska a podnítit diskuzi o „fenoménech spojujících i rozdělujících“, jak je pojmenovala její závěrečná zpráva. Česko-lichtenštejnská komise historiků se skládala ze čtyř zástupců z každé země; za Lichtenštejnskou stranu byli

jmenování Peter Geiger, Catherine Horel, Thomas Winkelbauer a historik umění Johann Kräftner. Za českou stranu potom Tomáš Knoz, Eliška Fučíková (historička umění), Jan Županič a Marek Vařeka, kterého v polovině roku 2012 vystřídal právní historik Ondřej Horák. Kromě nich se podílela na výzkumu celá řada dalších badatelů, kteří prezentovali své výstupy především v rámci čtyř workshopů uspořádaných během několika let působení tohoto gremia.

První workshop se uskutečnil roku 2011 pod názvem *Místa lichtenštejnské paměti*. V polovině roku 2012 následoval druhý, *Lichtenštejnové: kontinuity – diskontinuity*, a na konci roku pak setkání s ústředním tématem činnosti Lichtenštejnů v oblasti umění (*Lichtenštejnové a umění*). Na jaře 2013 proběhlo poslední pracovní zasedání: *Lichtenštejnský knížecí dům, stát Lichtenštejnsko a Československo ve 20. století*.

V úvodu zprávy je krátce zhodnoceno financování komise ze strany českého a lichtenštejnského státu, a zmíněn je i podíl knížecího domu. Drobnou disproporcí lze vysledovat především ve vzniku řady rozsáhlejších výzkumných projektů lichtenštejnské strany, ze kterých pak vzešly další samostatné publikace, za českého zastoupení (Václav Horčíčka), ale už bez českého překladu. Také na české straně byly iniciovány zvláštní projekty, svým rozsahem však skromnější, jejichž výsledky byly prezentovány v rámci společných workshopů. Ty se pak ve většině případů konaly v České republice.

Publikace, kterou komise v závěru své práce vytvořila a v českém a německém jazyce předložila odborné i širší veřejnosti, je rozdělena do několika oddílů. V úvodu jsou zopakovány okolnosti vzniku komise, způsob její práce, cíle, metody a výzkumný plán. Právě uvedení do současného stavu bádání a používaných metod by mohlo působit až příliš zkratkovitě. Přesto v práci nechybí, je pouze rozvedeno až v souvislosti s konkrétními otázkami, které komise řešila. Pro snazší uchopení svého úkolu formulovali autoři tři okruhy otázek. Těmi byly v prvé řadě utváření a vývoj obrazu Lichtenštejnů v dějinách a lichtenštejnská místa paměti, dále vztah Lichtenštejnů k umění a na závěr události první poloviny 20. století, především konfiskace lichtenštejnského majetku v Československu. To jim umožnilo systematictější přístup, a především v závěru svého působení předložit do značné míry ucelené výsledky. Klíčovými tématům byly věnovány také zmiňované workshopy, ze kterých vyšly tematické sborníky (v české mutaci jako suplementa Časopisu Matice moravské).

Ještě před vlastní reflexí činnosti komise nabízí publikace stručnou historii šlechtického rodu z Lichtenštejna od středověku až do dvacátého století, především v návaznosti na český stát. Tento přehled navazuje na množství dosavadní literatury k tématu, a pozitivní je také reflexe nejnovějších prací i odkazy na materiály vzniklé v rámci působení samotné historické komise. Vzhledem k zásadnímu významu není překvapením, že pět stran přehledu je věnováno osobnosti Karla z Lichtenštejna, ačkoli je vidět snaha neodepřít místo ani dalším osobnostem rodu. Kniha sleduje vývoj lichtenštejnského panství, účast Lichtenštejnů na politickém dění v zemi i v monarchii. Pozornost je dále věnována konstituování Lichtenštejnska jako suverénního státu v rámci Rýnského spolku a s ním spojené otázky postavení Lichtenštejnského vládnoucího domu mezi rakouskou šlechtou apod. Naznačen je i pro dnešní dobu klíčový vývoj ve dvacátém století, kdy Rakousko-Uhersko ve vztahu k Lichtenštejnům vystřídal československý stát.

Třetí část představuje jádro vlastní práce komise historiků. Jak již bylo naznačeno, prezentace činnosti probíhala formou workshopů, ze kterých byly poté vydány sborníky v německé i české verzi. Texty k jednotlivým tématům, které se objevují v závěrečné publikaci, představují jakési resumé těchto materiálů, jež částečně doplňuje výklad používaných metodologických přístupů.

Je pochopitelné, že se v centru pozornosti komise nacházely především okolnosti, jejichž řešení stálo dlouho v cestě navázání diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi. Události klíčové pro tento vývoj jsou shrnuty v podkapitole *Pozemková reforma a konfiskace*. Otázky postihu lichtenštejnského majetku v rámci pozemkové reformy po roce 1918 a posléze v rámci konfiskací po druhé světové válce byly zasazeny do širšího kontextu právního i politického, který byl posléze konkretizován na lichtenštejnském majetku. Prostor je věnován podmínkám státních zásahů, jejich terminologii i mezinárodnímu kontextu. Publikace přináší ucelené shrnutí, které je doplněno přehledem argumentů československé i lichtenštejnské strany, tabulkami shrnujícími vývoj majetku lichtenštejnského knížecího domu ve sledovaném období a ve stručnosti také vylíčením následného postupu Lichtenštejnů na obranu jejich práv až do současnosti.

Geneze dalších dvou okruhů otázek vycházela z potřeby pochopit a vysvětlit podobu obrazu Lichtenštejnů, jak se formoval a měnil v průběhu dějin, a který posléze pomáhal legitimizovat zásahy do jejich majetků. Tento obraz vycházel z interpretace celé rodové historie, přičemž nejsilněji rezonoval ve společnosti odkaz mytizované Bílé hory. Komise historiků se snažila postihnout vytváření a přenos jak negativních, tak pozitivních faktorů utvářejících pohled na knížecí rod i Lichtenštejnsko v Česku a alespoň částečně i na Českou republiku v Lichtenštejnsku. První z použitých přístupů vycházel z teorie míst paměti. Autoři hledali taková lichtenštejnská místa paměti a v textu pak refleктоvali mnohdy negativní pohled na Lichtenštejny v české historiografii, ale i v populární kultuře.

Typickým příkladem byla především osobnost Karla z Lichtenštejna jako personifikace bělohorské porážky a doby temna. K obrazu Lichtenštejnů jako nepřátel země i národa přibyl ve druhé polovině 20. století komunistický výklad vrchnosti vykořisťující poddané. Zajímavým příspěvkem k této problematice je například analýza průvodcovských příruček z původně lichtenštejnských památek. K pokusu o zachycení rezonance těchto témat v současné společnosti měl přispět historicko-sociologický výzkum mezi českým obyvatelstvem, který realizovali studenti Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Vnímání Lichtenštejnů však nebylo výhradně negativní. Mezi pozitivní faktory, které hrály roli při utváření pohledu na Lichtenštejny v českém prostředí, patřily především kulturní a umělecké památky, které knížecí rod zanechal na našem území. Význam Lichtenštejnů na poli kultury a umění a zároveň úzká spojitost této problematiky s majetkovou otázkou, vedla komisi k tomu, aby bylo umění zvoleno jako jedno z nosných témat. Nakonec mu byla věnována samostatná publikace. Kniha přehledově sleduje rozsáhlé aktivity Lichtenštejnů, jejich stavební činnost, vytváření uměleckých sbírek v Čechách, ve Vídni i ve Vaduzu, ale také mecenášskou činnost. Autoři naznačují, že to byla právě oblast umění, která měla potenciál modifikovat a měnit převládající negativní pohled na Lichtenštejny. Je rovněž jedním z argumentů současného knížete, který připomíná vztah, jež má jeho rodina

k těmto památkám, a ochotu investovat do péče o ně, pokud by se dostaly zpět do lichtenštejnských rukou.

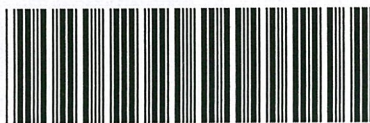
V závěru přináší publikace užitečný přehled relevantních archivních fondů k tématu v Čechách a na Moravě, v Lichtenštejnsku, Rakousku i Německu. Připojen je také seznam pramenných edic a výběrově základní literatury, pro větší přehlednost řazené tematicky. Následuje výčet pořádaných workshopů včetně seznamů přednášejících i jejich příspěvků a seznam publikací vydaných česko-lichtenštejnskou komisí historiků. Navazuje jmenný a místní rejstřík a resumé v anglickém a německém jazyce.

V závěrečné zprávě autoři zhodnotili působení komise a naznačili další možné směřování výzkumu. Přestože komise učinila, vzhledem k organizovaným setkáním i vydaným textům, pokrok v řadě témat, dalších otázek nebo „desiderat“ zbývá mnoho. Jako pochopitelný tak vyznívá požadavek komise na její zachování a pokračování, protože její zázemí umožnilo vznik řady projektů a příspěvků k dějinám Lichtenštejnů ve střední Evropě. Neméně důležitou zůstává výzva komise k praktickému využití její práce. Jedním z účelů jejího ustavení bylo poskytnout veřejnosti základní orientaci ve vzájemných vztazích a tím vytvořit základ pro další politická jednání. Otázkou zůstává, nakolik budou závěry komise využity jejími zřizovateli. Stejně tak se otevírá prostor pro prezentaci výsledků výzkumu pro širší veřejnost. Autoři si uvědomují, že proklamovaný boj proti stereotypům i modifikace po dlouhou dobu formovaného historického obrazu Lichtenštejnů, resp. vytváření pozitivních vzájemných vztahů obou zemí je úkolem dlouhodobým. Vytvoření česko-lichtenštejnské komise historiků bylo pozitivním krokem ke zlepšení vztahů obou zemí. Komise svou prací prokázala, že její zřízení nebylo samoúčelné, ale přineslo mnohé pozitivní výsledky.

z-šoh-1

9390

Knihovna FF MU Brno

2571506805

2 | 2015

český časopis historický

The Czech Historical Review

Ročník 113 / Založen 1895